

Ключовим питанням на сьогодні є розбудова такого формату міжнародного порядку, який би був здатний не тільки забезпечити максимально можливу конвергенцію національних інтересів усіх країн – учасниць світового співтовариства, але й прискорити процеси глобальної інтеграції.

Столярчук Я. М.

д.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Міжнародні економічні відносини, як одна з найважливіших сфер сучасного етапу розвитку людської цивілізації, безпосередній результат інтернаціоналізації виробництва і капіталу, а також формування єдиної світової економічної системи, в епоху глобалізації зазнають фундаментальних трансформацій. Вони пов'язані як з нарощуванням кількісних масштабів господарських відносин між економічними агентами різної національної належності, так і структурною диверсифікацією їх форм і рівнів. Якщо у доглобалізаційний період участь країн у міжнародних економічних відносинах розглядалась ними лише як додатковий фактор виробництва конкурентоспроможної продукції, то за умов глобалізації зовнішньоекономічне співробітництво у різних його формах стає основним фактором забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни в цілому.

Більше того, участь держав у міжнародному економічному спілкуванні дозволяє їм населенню користуватися широким асортиментом високотехнологічних товарів та послуг, які продукуються іншими країнами. Підтвердженням цього є, зокрема, дані міжнародних технологічних балансів країн (табл. 1), які засвідчують, що у період 1985–2014 рр. сукупні надходження країн ОЕСР від експорту технологій і ліцензійних послуг, зросли з 14,4 до понад 609 млрд дол. США.

Таблиця 1

ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ І ПЛАТЕЖІВ У ТОРГІВЛІ ЛІЦЕНЗІЯМИ
ПРОВІДНИХ КРАЇН ОЕСР У 1985–2014 рр., МЛРД ДОЛ. США [2]

Країна	Надходження			Платежі			Баланс		
	1985	2000	2014	1985	2000	2014	1985	2000	2014
США	6,7	38,7	136,3	1,2	16,4	89,4	5,5	22,3	46,9
Велика Британія	1,0	16,4	45,6	0,9	7,9	19,4	0,1	8,5	26,2
Німеччина	1,2	13,9	71,4	1,7	20,6	54,4	-0,5	-6,7	17,0
Японія	1,0	9,8	34,5	1,2	4,1	4,8	-0,2	5,7	29,7
Італія	0,1	2,7	13,9	0,5	3,4	14,9	-0,4	-0,8	-1,0
Нідерланди	1,2	1,2	62,1	1,5	1,5	34,7	-0,3	-0,3	27,4
Бельгія	0,7	5,6	19,1	0,8	4,5	18,3	-0,1	1,2	0,8
Швейцарія	0,9	3,3	31,4	0,2	2,0	34,7	0,7	1,3	-3,3
Ірландія	...	...	72,5	...	...	74,1	...	...	-1,6
Швеція	...	5,3	27,3	...	5,6	16,7	...	-0,3	10,6
Країни ОЕСР	14,4	110,3	609,7	11,2	87,1	428,7	3,2	23,2	181,0

Підраховано автором за вказаним джерелом

При цьому експортні надходження Сполучених Штатів становили на кінець періоду 136,3 млрд. дол. США, Великобританії – 45,8 млрд, Німеччини – 71,4 млрд, Японії – 34,5 млрд, Італії – 13,9 млрд, Нідерландів – 62,1 млрд, Бельгії – 19,1 млрд, Швейцарії – 31,4, Ірландії – 72,5, а Швеції – 27,3 млрд відповідно. По суті це ті фінансові ресурси, які, з одного боку, відображають рівень глобальної комерціалізації інтелектуальної власності цих держав, а з другого – є базою для їх розширеного відтворення.

Характеризуючи міжнародні економічні відносини, слід відзначити, що вони мають соціальну і техніко-економічну природу. З одного боку, їх характеризує форма власності на засоби виробництва, що визначає специфіку міжнародної торгівлі, виробничого, науково-технічного співробітництва різних країн, їхніх валютно-фінансових та кредитних відносин. З другого боку, вони являють собою загальні відносини щодо міжнародного поділу праці та загального взаємного обміну економічною діяльністю у формі міжнародної виробничої та науково-технічної кооперації, еквівалентного обміну результатами праці, безпосередніх міжнародних зв'язків, управління співробітництвом. Красномовним підтвердженням цього є сучасна структура

доходів прямих інвесторів США, у якій лівова частка припадає на доходи холдингових компаній – 220,6 млрд дол. у 2014 р. (49,5% від сукупного доходу). Натомість доходи філій американських компаній у промисловому секторі не перевищували 68,6 млрд дол. (15,4%), у фінансовому і страховому секторі – 45,1 млрд (10,1%), а у видобутку корисних копалин – 26,8 млрд (6% відповідно). Тобто рівень рентабельності американських активів, які контролюються прямими інвесторами за кордоном, більш ніж у 2,5 рази перевищує відповідний показник для зарубіжних активів в економіці США [1, с. 205].

Соціально-економічний і техніко-економічний аспекти міжнародних економічних відносин утворюють діалектичну єдність. У результаті посилення взаємозалежності господарської діяльності країн на сучасному етапі роль міжнародних економічних відносин у розвитку національних економік невинно зростає. Про це свідчить, зокрема, той факт, що у період 1990–2014 рр. частка експорту проміжної продукції у загальних обсягах товарного експорту зросла у таких країнах, як Бразилія з 71% до майже 80%; Індія – з 41% до 54%; Таїланд – з 36% до 57%; а Південно-Африканська Республіка – з 44% до 74% відповідно [3].

Хоча участь країн у міжнародних економічних відносинах значною мірою залежить від природно-кліматичних і демографічних факторів, однак за умов техноглобалізму найсуттєвішу роль відіграють науково-технічні і виробничі фактори. Йдеться про те, що країни, котрі донедавна були в основному експортерами товарів широкого вжитку, сьогодні активно освоюють сучасні види виробництва і починають конкурувати з провідними товаровиробниками світу. У цілому нової якості міжнародним економічним відносинам нині надає інформатизація та широке використання електронних засобів зв'язку під час укладання комерційних, інвестиційних, трудових, трансакційних та фінансових угод. У цьому зв'язку прикметно відзначити, що саме високий рівень продуктивності праці в інтелектуально-місткому виробництві став вирішальним фактором динамічного економічного розвитку країн та випереджальних темпів їх макроекономічного зростання упродовж другої половини ХХ ст. Причому дана тенденція постійно посилюється по мірі зростання внеску технологій і творчого компоненту в інтенсифікацію економіки та підвищення її ефективності.

Сучасні міжнародні економічні відносини характеризуються високою мірою інноваційності. Вона виявляється не тільки в чимраз біль-

шому залученні до зовнішньоторговельного обігу країн наукомісткої продукції та високотехнологічних послуг, але й у дедалі частішому використанні під час здійснення операцій на світових товарних, валютних і фінансових ринках таких інноваційних інструментів, як депозитарні розписки, свопи, кредитні деривативи, конвертовані облигації, форвардні контракти та ін. Інновації, зокрема фінансові, дозволяють диверсифіковувати і знижувати ризики, дають можливість компаніям проникати на товарні й фінансові ринки раніше недоступних країн, а інвесторам — обходити податкове законодавство тощо.

Усі форми міжнародних економічних відносин (міжнародна торгівля, рух капіталу, міграція і валютно-фінансові відносини) – тісно взаємозалежні. Зрушення в міжнародній торгівлі, кооперації, безпосередніх економічних зв'язках між суб'єктами господарювання, в управлінні співробітництвом, які визначаються змінами в суспільному поділі праці, а також в окремих національних економіках, у свою чергу, обумовлюють масштаби, напрями і механізми міжнародної спеціалізації та кооперування. Така сама тісна взаємозалежність існує також між міжнародною торгівлею, кооперацією, прямими зв'язками і міжнародним управлінням, які загалом являють собою єдиний процес взаємного обміну у світовій економіці. Зокрема, безпосередні міжнародні зв'язки (інформаційний обмін, обмін досвідом, консультації, спільне за участі іноземних партнерів проведення маркетингових досліджень ринків) широко використовуються також у торговельних відносинах, у міжнародній кооперації, у створенні спільних підприємств, у сфері управління.

Розширенню масштабів і динамізації міжнародних економічних відносин, які характерні сьогодні для всіх їх форм, сприяють зростаюча відкритість національних економік, лібералізація міждержавного руху товарів, капіталу, робочої сили та послуг, політичні зміни на карті світу з утворенням нових держав – самостійних суб'єктів світової економіки, а також науково-технічний прогрес, під впливом якого відбувається суттєве розширення асортименту продукції, що залучається в міжнародний обмін.

Ще однією відмітною рисою міжнародних економічних відносин на нинішньому етапі їх розвитку є значне розширення їх учасників. Попри те що основними учасниками МЕВ залишаються фірми з різними формами власності і різні за розмірами, з-поміж яких домінують ТНК, у ХХІ ст. до даного процесу активно долучились уряди

держав. Вони здійснюють цільові закупівлі великих партій товарів, реалізують на зовнішніх ринках різноманітні послуги, беруть участь у міжнародних проектах на основі кооперації й науково-технічного співробітництва, здійснюють кредитування і фінансування багатьох зовнішньоекономічних операцій.

Активно долучились до міжнародної економічної діяльності й фінансові інститути, участь яких раніше була обмежена, як правило, національним законодавством. Це стосується фондових і товарних бірж, страхових компаній, інвестиційних, трастових і хедж-фондів. Вкрай важливу роль в інтегративному переплетінні різних форм МЄВ відіграє розвиток транспортної, кредитно-фінансової та комунікаційної інфраструктури світового господарства.

Отже, можемо констатувати, що нове тисячоліття розпочалося з глибоких якісних і кількісних змін, що їх зазнала система міжнародних економічних відносин під впливом не тільки економічних, але й значною мірою політичних факторів.

Список використаних джерел

1. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 1 : зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. – Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015.

2. OECD Main Science and Technology Indicators. – OECD Stat. – [Electronic Resource]. – Available from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB

3. World Development Indicators. – [Electronic Resource]. – Available from: <http://data.worldbank.org/indicator>

Поручник С.Г.

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ МОДЕЛІ МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

Міжнародний поділ праці, по суті, є основою світового ринку, міжнародної торгівлі, міграції капіталу та робочої сили, економічного співробітництва між країнами, оскільки він об'єднує відокремлені виробничі процеси на території різних держав і поступово пере-